МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 16

Рівне-2009

„Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії”: Збірник наукових праць: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 16. – Рівне: Рівненський державний гуманітарний університет, 2009. – 313 с.

Збірка вміщує результати наукових пошуків з актуальних проблем української та світової історії, виголошені на І Міжнародній науково-практичній конференції молодих дослідників, аспірантів, магістрантів 9-10 грудня 2009 року (Рівне, РДГУ, історико-соціологічний факультет).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Постоловський Руслан Михайлович, професор, член-кореспондент Міжнародної слов’янської академії наук, ректор Рівненського державного гуманітарного університету

Заступник головного редактора:

Шелюк Людмила Олександрівна, кандидат історичних наук, професор (м. Рівне)

Науковий редактор:

Троян Сергій Станіславович, доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Члени редколегії:

Жилюк Сергій Іванович, доктор історичних наук, професор (м. Острог);
Киридон Алла Миколаївна, доктор історичних наук, професор (м. Київ);
Степанков Валерій Степанович, доктор історичних наук, професор (м. Кам’янець-Подільський);
Стоколос Надія Георгіївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне);
Фісанов Володимир Петрович, доктор історичних наук, професор (м. Чернівці);
Чухліб Тарас Васильович, доктор історичних наук (м. Київ);
Швецова-Водка Галина Миколаївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне);
Шеретюк Валерій Миколайович, кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне)

Згідно постанови президії ВАК України часопис „Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії” визнано фаховим виданням у галузі історичних наук

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету, протокол № 4 від 27 листопада 2009 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію: серія КВ № 15857-4329Р від 12.10.2009 р.

За достовірність фактів, дат, назв і т.п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не співпадати з позицією редколегії. Рукописи не повертаються.

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12.
Рівненський державний гуманітарний університет

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2009

90-х рр. XIX ст.). Отже, Франтц виступав проти активної та широкомасштабної колоніальної політики. Він вважав за першочергове завдання зміцнення становища Німецької імперії на європейському континенті, її внутрішньополітичну та господарську консолідацію.

Насамкінець, як висновки, відзначимо, що визначні представники німецької політичної, фінансової, промислової, ідеологічної, пропагандистської еліти справляли суттєвий вплив на формування та реалізацію внутрішньо- і зовнішньополітичного курсу рейхсканцлера Отто фон Бісмарка. Цей вплив визначався, по-перше, зростанням ролі фінансово-промислових кіл у житті об'єднаної Німеччини, що було викликано процесами різкого прискорення індустріалізації та картелізації; по-друге, необхідністю зміцнення внутрішніх устоїв і зовнішньополітичного становища щойно проголошеної Німецької імперії, що зумовлювало посилення значення осіб, які займалися як розробкою відповідних концепцій і доктрин, так і їх пропагандою серед різних верств і соціальних зрізів тогочасного німецького суспільства; по-третє, значним особистим впливом окремих представників еліти на рейхсканцлера та його найближче оточення, що дозволяло їм більш чи менш успішно нав'язувати, лобіювати та реалізовувати різні цілі та проекти на внутрішній і міжнародній арені не лише в інтересах кайзерівської Німеччини, але й із значним зиском для себе.

Джерела та література

1. Bade K.J. Imperialismus und Kolonialmiesion. kaiserliches Deutschland und koloniales Imperium / K.J.Bade. – Wiesbaden: Steiner, 1982.
2. Fabri F. Bedarf Deutschland der Kolonien? / F.Fabri. – Gotha: Perthes, 1879.
3. Frantz C. Die Weltpolitik: In 3 Bde / C. Frantz. – Chemnitz,1883.
4. Hagen M. Bismarcks Kolonialpolitik / M.Hagen. – Stuttgart-B. : Dt. Verl. – Anst., 1923.
5. Hohenlohe-Schillingsrürst Ch. Denkwürdigkeiten: In 2 Bde / Ch. Hohenlohe-Schillingsrürst. – Stuttgart. Lpz.: Dt. Vorl. – Anstalt, 1907.
6. Holstein F. Die geheimen Papiere: In 4 Bde / F.Holstein. – Göttingen: Musterschmidt, 1956-1963.
7. Mommsen W.J. Imperialiamus und Kolonialmassion. Seine geistigen, politischen und wirtschaftlichen Grundlagen: Eine Quellen – und Arbeitsbuch / W.J.Mommzen. – B. – Hamburg: Hoffmann und Campe, 1977.
8. Münch H. Adolph von Hansemann / H. Münch. – B., 1932.
9. Roscher W., Jannasch R. Kolonien, Kolonialpolitik und Auswanderung. 3. Aufl. / W. Roscher, R. Jannasch R. – Lpz.: Winter, 1885.
10. Енгельс Ф. Соціалізм пана Бісмарка / Ф.Енгельс // Маркс К., Енгельс Ф. Твори. – Т.19.
11. Кулінич І. М. Україна в загарбницьких планах німецького імперіалізму (1900-1914 рр.) / І. М. Кулінич. – К.: АН УРСР, 1963.
12. Липа Ю. Королiство Київське по проекту Бісмарка / Ю. Липа. – Одеса, 1917.
13. Центральний державний історичний архів України. – Ф.Київський університет. – № 708. – Оп. Рада, 1884 р. – Спр.139.

УДК [32(480): 32(6)]: 32(410)

Людмила Валюх, к.і.н., ст. викладач кафедри політичних наук

БЕРЛІНСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ (1884 – 1885 РР.): ПОЛІТИЧНА БОРОТЬБА В АНГЛІЇ НАВКОЛО ПИТАННЯ ПРО ЇЇ КОЛОНІАЛЬНІ ЗДОБУТКИ ТА ВТРАТИ

Проникнення французьких колонізаторів у Західну Африку викликало серйозні суперечності між Англією та Францією. Протиріччя між ними особливо загострилися у зв'язку з боротьбою за Конго. В 70-х роках XIX ст. до того часу майже невідома європейцям територія цієї держави стала предметом уваги, а потім і суперництва колоніальних держав. Одним із перших мандрівників, які відкрили Конго, був Генрі Стенлі, який знаходився на службі в Міжнародній асоціації з дослідження та цивілізації Африки. Цю асоціацію в 1876 р. створив бельгійський король Леопольд II [3, 282].

Одночасно з експедицією Стенлі, до Конго відправився француз Саворньян де Бразза. Він заснував два пункти, які стали пізніше містами – Франсвіль на річці Огове та Браззавіль на річці Конго [3, 324]. Побачивши, що Франція та Бельгія близькі до того, щоб захопити весь басейн Конго, англійський уряд вирішив попередити їх експансію та 26 лютого 1884 р. підписав договір із Португалією. Згідно нього гирло Конго визнавалося португальським володінням, а територія, що знаходилася за ним оголошувалася вільною. Була створена змішана англо-португальська комісія для нагляду за річкою та судноплавством по ній [6, 97]. Таким чином, угода фактично надавала Англії, спільно з Португалією, контроль над всією торгівлею в басейні Конго.

Прем'єр-міністр Франції Жюль Феррі висловив протест проти англо-португальського договору та вступив у переговори з Бісмарком, шукаючи у нього підтримки [3, 324]. Бісмарк використав такий сприятливий випадок, щоб ще більш розпалити англо-французьке протистояння і приєднався до протесту Феррі. У результаті такого протесту, Англія змушена була анулювати договір із Португалією. Було вирішено скликати міжнародну конференцію "для визначення взаємного становища європейських народів, які торгують на берегах південноафриканської річки Конго" [11, 282].

Оскільки офіційно з ініціативою скликання конференції виступила Німеччина, то конференція проходила в Берліні з 15 листопада 1884 р. до 26 лютого 1885 р. У її роботі взяли участь 14 держав (Велика Британія, Німеччина, Росія, Франція, США, Бельгія, Португалія та інші). Вона ознаменувала початок нового етапу європейської експансії в Африці. Остаточний розподіл материка повинен був відбутися між трьома державами: Великою Британією, Німеччиною та Францією.

Російське міністерство закордонних справ, яке також одержало запрошення взяти участь у конференції, справедливо вбачало її завдання в тому, що результати конференції "повинні попередити в найближчому майбутньому зіткнення між європейськими державами, які викликані їх торговим суперництвом на берегах Африки" [1, 6]. Берлінська конференція 1884-1885 рр. оцінювалася у Петербурзі в загальному контексті європейської колоніальної політики. У Звіті міністерства закордонних справ Росії за 1884 р. зверталась увага на колоніальні проблеми та "страшенну колоніальну лихоманку, яка заволоділа Європою і спонукала її спрямувати свою діяльність в Африку та інші частини світу" [2, 37 зв.]. Ф.Ф. Мартенс у своїй статті про Берлінську конференцію 1884-1885 рр. зазначав: "повернувся час, коли питання колоніальної політики складали предмет глибокого вивчення та викликали серйозні зіткнення між державами" [4, 192].

Берлінська конференція закінчилася підписанням "Завершального акту". Деякі параграфи цього документу стосуються правил, які повинні бути виконані при загарбанні африканських областей, інші відносяться до судноплавства по Нігеру і одна стаття містить заяву проти работоргівлі. У частині 1, статті 1 цього документу постановлялося, що "Торгівля всіх націй буде користуватися повною свободою на всіх територіях які складають басейн річки Конго та її притоках" [5, 224]. За товари, привезені в межі цієї зони, не стягувалося ніяких мит – ні ввізних, ні транзитних. Всі іноземці користувалися там тими ж правами, що і "тубільні піддані" відносно придбання власності, промислової діяльності і т.д.[5, 228]. Всі учасники "Акту" зобов'язалися "поважати нейтралітет" територій, що становлять, згідно з угодою, зону вільної торгівлі. Для забезпечення виконання цих ухвал передбачалося створення міжнародної комісії з представників усіх держав, що підписали "Акт" [5, 227].

Конференція намагалася поставити під контроль процес розподілу африканського континенту: обов'язковим було визнано сповіщення уряду інших держав про захоплення тією чи іншою державою певної території [14, 180].

Акції англійського уряду, націлені на протидію німецькій колоніальній політиці, що здійснювалися паралельно з ходом конференції, викликали роздратування Бісмарка. В листі Мюнстеру від 5 грудня 1884 р. він відзначав: "В Англії ми вимушені мати справу з двома незалежними силами. Перша, представлена лордом Гренвілом, отримала користь з нашої доброзичливості під час розгляду на конференції питання про Конго. Він вважає, що запевнення в дружбі достатньо в обмін на все це. Друга сила представлена лордом Дербі, який завжди діяв вороже стосовно нас... через своїх агентів в Камеруні, Самоа, Бечуаналенді" [12, 189]. Але попри такі різкі вислови Бісмарка на адресу зовнішньополітичного курсу Великої Британії, Німеччина все-таки пішла назустріч англійським домаганням. У частині 5, статті 26 "Завершального акту" Берлінської конференції судноплавство по річці Нігер з її притоками оголошувалося "абсолютно вільним" для всіх націй. На відміну від Конго впровадження цих начал було покладено не на міжнародну комісію, а на Велику Британію – в нижній течії Нігеру і Францію – у верхній течії цієї річки [5, 228].

Під час конференції відбувалися переговори між асоціацією і Португалією про розмежування їх володінь. При цьому Португалія отримала собі ділянку південного берега річки Конго. Північний дістався асоціації. Володіння асоціації були перетворені в "Незалежну державу Конго", пов'язану з Бельгією особистою унією в особі спільного короля. 1 лютого 1885 р. Леопольд II офіційно повідомив про це учасників "Завершального акта" Берлінської конференції, і нова держава одержала їх визнання [13, 190].

Про позиції Німеччини на конференції можна судити з донесень представника Росії на конференції П.А. Капніста. Він відмічав подвійність політики Німеччини. З одного боку, "хоча колоніальна політика Бісмарка призвела до союзу з Францією, він, здавалося, не був зацікавлений у тому, щоб посварити Німеччину й Англію" [2, 40 зв.]. Незважаючи на це, відносини залишалися прохолодними, цьому сприяла особиста антипатія Бісмарка до прем'єр-міністра Англії У. Гладстона як ліберала, на що звертали увагу російські дипломати. Озлобленість О. фон Бісмарка "виправдана претензіями англійського уряду на виключне володіння всіма незайнятими територіями на земній кулі", –

відзначалось у донесеннях П.А. Капніста [1, арк. 41]. Беручи до уваги ускладнення, які виникли між Великою Британією та Росією в середині 80-х років XIX ст. через середньоазійські території, зрозуміло, чому Капніст із розумінням поставився до почуттів Бісмарка. Але особисті симпатії і антипатії відступали на другий план, коли вирішувалися питання колоніальної політики. Через це, незважаючи на прохання Франції, Німеччина виявилася поступливою у вирішенні питання щодо Нігеру. Пояснювалося це тим, що ще потрібно було розмежувати сфери впливу Великої Британії та Німеччини в Західній Африці та інших регіонах світу. Не варто було йти на конфронтацію через те, що вже втрачене, ризикуючи втратити те, що можна та необхідно було зберегти за собою. Визнавши особливі інтереси Великої Британії на Масляних ріках, Німеччина отримала її згоду вважати Камерун "німецькою сферою" та не заважати проникненню німців у глибинні райони [12, 215].

У британському парламенті питання про хід Берлінської конференції бурхливо не дискутувалося. З причини відсутності достатньої інформації в пресі, парламентарів хвилювали умови, на яких Велика Британія погодилася прийняти участь у конференції, особливо стосовно Конго; складу делегації, яка відправлялася в Берлін. Однак, замісник глави Форін офіс Едмунд Джордж Фіцморіс, зважаючи на конфіденційність і секретність інформації, намагався не давати прямих відповідей [10].

Особливо завзятим захисником британських територіальних інтересів у Західній Африці, при висвітленні Берлінської конференції, виступила преса. Ще наприкінці серпня 1884 р. кореспонденти "The Times" намагалися спростувати чутки про підготовку німецькою стороною конференції, але вже з листопада 1884 р. до лютого 1885 р. газета щодня публікувала матеріали які стосувалися цієї події [11, 209].

Основною проблемою, яка довго розглядалася англійським урядом, був третій пункт запропонованої Німеччиною програми конференції – так зване питання про Нігер. Пропозиція Бісмарка включити цю річку, разом із Конго, в зону вільної торгівлі зі встановленням контролю міжнародної комісії, натрапила на стійкий опір уряду Гладстона і викликала хвилю протестів у англійських торгових колах, що відразу ж відобразилося на сторінках "The Times". Докази проти ухвалення пропозиції Бісмарка, які наводилися в газеті, зводилися до наступного: 1) торгівля, здійснювана в гирлі та нижній течії Нігеру, повністю монополізована англійськими купцями; 2) територія нижнього Нігеру перебуває у сфері англійського впливу. З цих міркувань виходив логічно обґрунтований висновок: "Розміщення Конго під контролем міжнародної комісії було б кроком вперед ... в умовах суперництва торговців різних націй і відсутності стабільності в племінних союзах. Розповсюдження на Нігер подібного контролю було б кроком назад, оскільки ...існуючий близько 40 років режим торгівлі в регіоні, створений англійськими купцями, є гарантією миру та спокою. Наявність же в дельті річки урядовців держав, які змагаються, принесе безладдя та загальмує подальший розвиток торгівлі" [14, 211]. Тому газета неодноразово стверджувала, що нагляд за навігацією і порядком торгівлі на річці Нігер повинен бути виключно англійським привілеєм, а не міжнародної комісії.

Преса, висвітлюючи питання, які обговорювалися на Берлінській конференції, на перше місце ставила питання про Нігер. "The Times" відмічала: "Останнім часом суспільна увага була настільки прикута до Конго, що економічне значення Нігеру випало з її поля зору ... Нігер і Бенуе повинні зв'язати світову торгівлю із Суданом. Це єдиний шлях із заходу вглиб "чорного континенту" ...Цілком очевидно, що в даний час торгівля на Нігері в основному знаходиться в руках англійців" [8, 5].

"The Times" пильно стежила за боротьбою пов'язаною із цим пунктом програми конференції, яка розгорнулася між англійською делегацією, з одного боку, і німецькою та французькою, з іншого. Після першого пленарного засідання конференції, на якому британський посол у Берліні Малет зажадав права виняткового контролю Великобританії над дельтою Нігеру та вживання заходів для забезпечення порядку і свободи торгівлі на цій річці, [7, 8] тон публікацій став особливо жорстким. Нерішучість і коливання інших делегацій – учасників конференції, що не виступили на боці Великої Британії в питанні про Нігер, оцінювалося не інакше як "легкодухість, яка до цього ніколи не проявлялась" [7, 9].

Дії уряду У. Гладстона (провал плану Бісмарка, який торкався "інтернаціоналізації" Нігеру на Берлінській конференції, наслідком чого стало міцне закріплення Англії в дельті річки) виявилися виразом ідентичності поглядів кабінету міністрів і " The Times". Стосовно підписаних на Берлінській конференції домовленостей газета констатувала: "...розбіжності між Англією та Німеччиною, до задоволення обох сторін, врегульовані" [9, 9].

На конференції вперше постало питання про виняткову перевагу Британської імперії в колоніальній сфері. Характеризуючи підсумки конференції для Великої Британії, граф П.А. Капніст писав міністру іноземних справ Росії М.К. Гірсу: "Здається, з цього часу виняткові домагання Великобританії зазнають поразки завдяки визнанню рівного права усіх націй займати й відкривати для своєї торгівлі дикі та недосліджені країни" [2, 40].

Берлінська конференція примусила Англію відмовитися від претензій на територію Конго, яка була визнана володінням Леопольда II. Були фактично визнані французькі завоювання у Центральній Африці. Таким чином Франції вдалося закріпити свої завоювання у цьому регіоні, а Велика Британія змушена була піти на поступки. Звичайно, що це викликало подальше загострення англо-французьких протиріч.

Результат конференції назвали “тріумфом дипломатії Гренвіла”. Про причини того, що Велика Британія добилася вигідного їй пункту про Нігер, глава африканського департаменту Форін офіс П. Андерсен писав: “... вода камінь точить. У результаті наших безперервних зусиль, публічних і приватних, ми досягли розуміння Бісмарка. Ми добилися тріумфу” [14, p. 182].

Тимчасове врегулювання на конференції спірних питань не виключало загострення колоніальних протиріч в майбутньому. У звіті міністерства закордонних справ Росії за 1884 р. відмічалось, що “Берлінська конференція закінчилася спробою угоди та миру, але вона залишила відкритими двері для багатьох таємних операцій в майбутньому. Ми бажаємо миру, але ми побоюємося того, щоб наші інтереси не були поставлені під загрозу через ускладнення, які можуть виникнути в цих далеких краях” [2, 46].

Запеклої боротьби в парламенті, стосовно здобутків і втрат Англії на Берлінський конференції не відбулося. У Британській імперії зовнішня політика велася тоді поза парламентом, її вів кабінет міністрів. Роль парламенту в колоніальних питаннях була невеликою, його ставили перед фактом, який вже відбувся. Секретність рішень дозволяла уникати публічної критики. Оскільки депутати не могли вплинути на хід конференції, то лише побіжно розглянули умови, на яких Велика Британія погодилася прийняти участь у конференції.

При висвітленні Берлінської конференції, захисником британських територіальних інтересів у Західній Африці виступила преса. Вона намагалася сформувати в суспільній свідомості обґрунтовування “винятковості прав Британської імперії” на територію Конго та Нігеру. Оскільки, у ході розгляду питання про Конго Велика Британія змушена була піти на поступки, то це сприймалося як значний прорахунок англійської дипломатії. А міцне закріплення Англії в дельті річки Нігер визнавалося громадськістю політичним здобутком Британської імперії на Берлінській конференції.

Джерела та література

1. Архив внешней политики Российской империи (далее: АВПРИ) – Ф. 184. – Оп.520. – Д.138 (1). – Л. 6.
2. АВПРИ – Ф. 137, Оп. 475, Д. 98. – Арк. 37 зв., 40 зв., 46.
3. Манфред А.З. Внешняя политика Франции 1871-1891 гг. – М.: Изд. Академии наук СССР. – 1952. – 591 с.
4. Мартенс Ф. Африканская конференция в Берлине // Вестник Европы. – 1885. – т.11. – С. 189-194.
5. Сборник действующих трактатов, конвенций и соглашений, заключенных Россией с другими государствами – СПб.: Типография Тренке и Фюсно. – т. 1., 1889. – 624с.
6. Чарный И.С. Начало колониальной экспансии Германии в Африке (1870-1885). – М.: Наука, 1970. – 214 с.
7. “The Times”. – 1884. November 22. – P. 8-9.
8. “The Times”. – 1884. Oct. 20. – P. 5.
9. “The Times”. – 1885. June 24. – P. 9.
10. Great Britain. Parliament. The Parliamentary Debates. House of Commons (Authorised ed.). – L.: Wyman and Sons, 1897. – Ser.3 th. (1868-1891). – Vol. 293. Col. 149-150.
11. Hanham H.J. The XIX century Constitution. 1815 – 1914. Documents and Commentary. – Cambridge, 1968. – 486 p.
12. Louis W.R. The Berlin Congo Conference. // France and Britain in Africa. Ed. by Gifford and W.R. Louis – New Haven – L.: Yale Univ. press, 1978. – P. 167-221.
13. Newbury C. W. (ed) British policy towards West Africa. Select documents. Vol. 1-2. Vol.2. 1875-1914. – Oxford: Univ. press, 1971. – 636 p.
14. Robinson R., Gallagher J. Africa and the Victorians. – London: Smith, Elder and Co., 1961. – 492 p.

УДК 378 (470+571) “18/19”

Ірина Даценко, аспірант Київського національного університету імені Тараса Шевченка (науковий керівник д.і.н., проф. С.П. Стельмах)

ДИСЕРТАЦІЯ ТА ІНСТИТУТ НАУКОВОЇ АТЕСТАЦІЇ В УНІВЕРСИТЕТАХ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ (ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ)

В основу атестації науко-педагогічних кадрів в університетах Російської імперії другої половини XIX – початку XX століття покладено принцип присудження вченого ступеня за дисертацію.

Що ж являла собою дисертація? За роки становлення російської університетської освіти, що бере свій початок із середини XVIII століття, в академічному світі сформувалася наукова термінологія західноєвропейського коріння. Термін “дисертація” розуміли як окреме дослідження одного з навчальних

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ І.
ПРОБЛЕМИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО,
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ТА КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Луговий Олег (Одеса)
Найм скандинавських вояків у Київській Русі та Візантії в цифрах 3
Юсупович Адріан (Варшава, Польща)
К вопросу о назначении игумена Стефана Владимирским епископом 7
Нагірний Віталій (Краків, Польща)
"Да и Галич": з історії відносин галицько-волинських князів із монголами у 1240-х рр. 9
Кузьма Тетяна (Рівне)
Організація державного апарату: від Київської Русі до конституції Пилипа Орлика 12
Рибачок Ірина (Острог)
Єврейська та татарська громади в містах Південно-Східної Волині в кінці
XVI – першій половині XVII століття 17
Васильєва Ольга (Київ)
До структури управлінського апарату гетьманського двору: дозорці та старости
гетьманських маєтностей (1687–1734 рр.) 20
Конопка Наталія (Острог)
Розв'язання малоросійським військовим губернатором Миколою Григоровичем Рєпніним
проблем міського урядування 24
Мацко Наталія (Тернопіль)
Взаємовідносини російських військовослужбовців із населенням Правобережної України
(кінець XVIII – перша половина XIX ст.) 29
Кізлова Антоніна (Київ)
Списки чудотворних ікон у системі святинь Києва кінця XVIII – початку XX ст. 33
Тимочко Ірина (Рівне)
Кременецьке Свято-Миколаївське Богоявленське братство: ретроспектива 36
Косар Ірина (Івано-Франківськ)
Діяльність Володимира Охримовича у студентському товаристві "Академічне братство" 39
Дацків Ігор (Тернопіль)
Формування зовнішньополітичної концепції Українською Центральною Радою
від автономії до незалежності 43
Хома Іван (Львів)
Становище Окремого загону Січових Стрільців на час листопадового повстання у Львові 47
Долганов Петро (Рівне)
Євреї в спектрі економічної політики ЗУНР 51
Заставецька Наталія (Тернопіль)
Популяризація ідеї збереження пам'яток у Східній Галичині у 1920–1930-х р.
(на прикладі діяльності Національного музею у Львові) 54
Гуменюк Оксана (Рівне)
Масові репресії радянського режиму проти населення західноукраїнських земель (1939–1941 рр.) 57
Кратюк Ірина (Рівне)
"Шуцманшафт": місце й роль у контексті українсько-єврейських взаємин часів
Другої світової війни 59
Дудка Наталія (Рівне)
Військово-політична діяльність Дмитра Паліїва в роки Другої світової війни 62
Шевченко Лілія (Київ)
Рівень споживання сільського населення України в роки хрущовської "відлиги"
як показник якості його життя 64
Кузьмич Микола (Луцьк)
Розвиток промисловості Волинської області в 1950-х – середині 1960-х років 68
Мазуркевич Альона (Київ)
Рівень розвитку дошкільних закладів освіти як показник якості життя
сільського населення України в 60-х – 80-х рр. XX століття 72
Колядинський Василь (Луцьк)
Луцький автомобільний завод в роки незалежності (1991–2008 рр.) 75

Мушкевич Олег (Луцьк)
Проблеми формування національної ідентичності та культури політичної свідомості української нації 80
Киридон Алла (Київ)
Діяльно-христова церква в Україні: проблемне поле досліджень 83

СЕКЦІЯ ІІ.
ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ В СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Троян Сергій (Рівне)
Колонізаційно-підприємницька діяльність німецького купецтва в Південній Америці у XVI ст. 87
Шеретюк Руслана (Рівне)
Перехід уніатів Білорусі в римо-католицизм на початку XIX століття та реакція на нього уряду крізь призму російського імперського законодавства 91
Івчик Наталія (Рівне)
Право і безправ'я єврейського населення Російської імперії XIX століття 96
Троян Павло (Рівне)
Концептуальні підходи в Німеччині до проблем імперської політики в другій половині XIX ст. 98
Валюх Людмила (Рівне)
Берлінська конференція (1884 –1885 рр.): політична боротьба в Англії навколо питання про її колоніальні здобутки та втрати 101
Даценко Ірина (Київ)
Дисертація та інститут наукової атестації в університетах Російської імперії (другої половини XIX – початку XX століття) 104
Кукса Олександр (Мінськ, Республіка Білорусь)
Государственно-политическое строительство в 1917–22 гг.: основные тенденции в современной историографии Беларуси и России 107
Бунечко Сергій (Рівне)
Аграрна реформа в Польщі: тенденції та особливості (1920-ті роки) 110
Постоловський Руслан (Рівне)
Генеза й еволюція чеських національно-демократичних ідей: історичний дискурс 114
Дзюбишина Наталія (Рівне)
Реформаційний рух у педагогіці Чехословаччини в міжвоєнний період 119
Боровець Марія (Рівне)
Мюнхенська конференція: випадковість чи закономірність історії 122
Сай Галина (Рівне)
"Десятилітній план" нової сіоністської організації: амбівалентність оцінки в контексті польсько-єврейських відносин 124
Субот Олександр (Рівне)
Політичні чистки у верхівці Комуністичної партії Чехословаччини 1949–1963 рр.: їх причини і характер 127
Купрій Тетяна (м. Бровари Київської обл.)
Роль Людвіга Ерхарда у проведенні економічної реформи 1948 р.: досвід повоєнної Німеччини 133
Поспєлов Андрій (Одеса)
Тероризм в умовах біполярного світу (1960–початок 1990-х рр.): спроба концептуального аналізу 137
Троян Віктор (Рівне)
Пан'європейський рух в умовах краху комуністичних режимів у Центрально-Східній Європі 141
Яцечко Світлана (Луцьк)
Причини та перебіг грудневих подій в Польщі у 1970 р. 142
Крисенко Дмитро (Київ)
США в іракськo-кувейтському протистоянні 1988–1990 рр.: миротворець чи провокатор? 145
Мисан-Мілясевич Володимир (Львів)
Шанхайська організація співпраці як провідний учасник антитерористичної боротьби 148
Десятничук Ігор (Рівне)
Розвиток громадянського суспільства як об'єкт історичного дослідження 150
Гайдукевич Анастасія (Рівне)
Аналіз діяльності українських організацій в Чеській республіці (1993–2006 рр.) 154

СЕКЦІЯ ІІІ.
ІСТОРИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО

Синюк Сергій (Рівне)
Сліди культурних зв'язків Волині та Малопольщі у волинській книжності доби Володимира Васильковича 159
Тимощук Ольга (Львів)
Социніани на Волині 161
Шмид Олександр (Рівне)
Трудова імміграція поляків у Волинську губернію (1861–1914 рр.) 165
Нємєц Віктор (Львів)
Весільний етап заручин на Волині і Поліссі: порівняльний аналіз (середина XIX – початок XX ст.) 168
Борщевич Володимир (Рівне)
Культурно-просвітницька, благодійна праця православного духовенства Волині у 20–30-х рр. XX ст. 171
Переходько Наталія (Рівне)
Медичне обслуговування населення м. Рівного (1921–1939 рр.) 175
Візітів Юлія (Рівне)
Волинський Гонтар (Теодосій Довгалюк) – життєвий шлях будівничого пластової домівки 177
Ковальчук Тетяна (Острог)
Внесок Волинського краєзнавчого товариства і опіки над пам'ятками старовини у розвиток туризму на Волині у міжвоєнний період 180
Самсонюк Тетяна (Рівне)
ОУН у Західній Волині осені 1939 – літа 1941 років: вектори державотворчої діяльності та покарання за неї 183
Ленартович Олег (Луцьк)
Відновлення організаційної мережі ОУН на Волині у 1939–1941 рр. 187
Булига Ірина (Рівне)
Конфліктогенний потенціал міжправославних відносин на Волині у 1941–1942 рр. 190
Доброчинська Валентина (Рівне)
Розвиток освіти Рівненщини в умовах окупаційної влади (1941–1944) 193
Абрамчук Катерина (Рівне)
Вербувальна політика Німеччини на Волині в період Другої світової війни: особливості та шляхи втілення 196
Ковальчук Іван (Київ)
Діяльність УПА на території Житомирської області в 1943 р. 199
Іванченко Володимир (Київ)
Обставини загибелі письменниці та учасниці підпілля ОУН (Б) на Рівненщині Людмили Фої 202
Польова Юлія (Київ)
Йосип Демчик ("Луговий") – провідник Дунаєвецького та Вінницького надрайонів ОУН (б) на Поділлі (1946–1951) 205
Ільницький Василь (Дрогобич)
Керівний склад Дрогобицького надрайонного проводу ОУН (весна 1945 р.–1952 р.) 207
Борейко Галина (Рівне)
Роль "Просвіти" у піднесенні національно-культурної свідомості у 80–90-ті роки XX століття 212
Писцьо Віталіна (Рівне)
"Голос Сарненщини" – легальний пресовий орган періоду окупації 215
Прокопчук Сергій (Рівне)
Початок будівництва "Козацьких могил" 218
Гілевич Ігор (Львів)
Польові етнографічні дослідження Полісся України науковцями львівського скансену: історія, географія, тематика, результати та подальші перспективи 221

СЕКЦІЯ IV.
ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО, ІСТОРІОГРАФІЯ ТА СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ

Яцечко Тетяна (Луцьк)
Історична топографія Кременця X–XIV ст. за літописними архітектурно-археологічними джерелами.....226
Красножон Андрій (Одеса)
Проблема датування оборонного рову фортеці Білгород на Дністрі 229
Чекурков Василь (Рівне)
Археологічні джерела литовсько-польської доби про м. Дубно
за матеріалами досліджень 2005 р. 234
Войтюк Олексій (Рівне)
Характеристика замку в селі Тайкури на Рівненщині 236
Ващук Дмитро (Київ)
Документи великого князя Свидригайла
(за матеріалами 22 Книги записів Литовської Метрики) 237
Блануца Андрій (Київ)
Земельні надання Сигізмунда II Августа на Волині: джерела дослідження 241
Сажок Оксана (Луцьк)
Історіографія бібліотечної та видавничої діяльності церковних православних братств
Волинської губернії у другій половині XIX – на початку XX століть 243
Дутчак Олена (Івано-Франківськ)
Проблеми інституалізації галицького краєзнавства в українській та польській історіографії 247
Двуреченська Олександра (Дніпропетровськ)
Органи міського самоврядування Катеринослава: історіографія питання 251
Музичин Ірина (Івано-Франківськ)
Сучасна російська історіографія про зовнішньополітичні плани Росії
щодо західноукраїнських земель наприкінці XIX – на початку XX ст. 255
Рябчикова Фаїна (Луцьк)
Джерела до вивчення діяльності етнографічного відділу
Волинського науково-дослідного музею (1920–1931 рр.) 259
Сова Андрій (Львів)
Символіка пластового куреня “Лісові чорти” у Львові 267
Надурак Наталія (Івано-Франківськ)
Українська історіографія про зовнішньополітичну діяльність ОУН (1929–1941) 271
Марченко Наталія (Острог)
Періодичні видання як історичне джерело 275
Мальована Марія (Івано-Франківськ)
Соціально-економічний розвиток західноукраїнськьиї земель в
1950-х – першій половині 1960-х рр. у світлі вітчизняної історіографії 278
Корнійчук Любов (Острог)
Співпраця Аркадія Жуковського в журналі “Український історик” 282
Хеленюк Анастасія (Острог)
Професор Любомир Винар як редактор журналу “Ethnic Forum” 287
Клинова Галина (Рівне) Проблеми давньої історії України у
творчості Олександра Домбровського 290
Наконечна Ольга (Івано-Франківськ)
Національно-культурне відродження етнічних меншин України у 1985–1991 рр.:
вітчизняна історіографія 293
Матлай Любава (Київ)
Дипломатія Іспанії в період консолідації (80–90-ті роки XX століття):
історіографія проблеми 297
Грачевська Таміла (Дніпропетровськ)
Проблеми українсько-турецьких відносин: історіографічна традиція та новітні підходи 302
Годованська Оксана (Львів)
Релігійні практики українських трудових мігрантів четвертої хвилі 305

ДАНІ ПРО АВТОРІВ 307

ЗМІСТ 310

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – ***В.М. Шеретюк***

Комп'ютерна верстка – ***В.Б. Самсонюк, Л.М. Федорук***

Обкладинка – ***Г.В. Волохов***

Підписано до друку 27.11.2009 р.
Папір офсетний. Гарнітура "Times New Roman".
Наклад 300 прим. Обліково-видавничих аркушів 37,9.

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
редакційно-видавничого відділу
Рівненського державного гуманітарного університету,
вул. С.Бандери, 12, м. Рівне, Україна, 33028.